

Nacionalni inštitut
za javno zdravje

SKUPAJ ZA ZDRAVJE

Znanstveno-strokovni posvet

REVNI IN BREZDOMNI TER NJIHOVO ZDRAVJE

Nacionalni inštitut za javno zdravje

Ljubljana, 15. december 2014

Univerza v Ljubljani
**FILOZOFSKA
FAKULTETA**

Znanstveno-strokovni posvet

REVNI IN BREZDOMNI TER NJIHOVO ZDRAVJE

Programska knjižica

Nacionalni inštitut za javno zdravje

Ljubljana, 15. december 2014

Znanstveno-strokovni posvet

REVNİ IN BREZDOMNI TER NJHOVO ZDRAVJE

KnjiŹico uredili

Sara Pistotnik, mag. Ajda Jelenc

Organizatorja

Nacionalni inŹtitut za javno zdravje, Center za upravljanje programov preventive in krepite
zdravja in Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Ljubljana

Organizacijski odbor

JoŹica Mauĉec Zakotnik, doc. dr. UrŹula Lipovec Őebtron, dr. Ivanka Huber, Sara Pistotnik,
mag. Ajda Jelenc

Izdajatelj knjiŹice

Nacionalni inŹtitut za javno zdravje, Trubarjeva 2, 1000 Ljubljana

December 2014

Vabilo

na posvet **»Revni in brezdomni ter njihovo zdravje«**,

ki bo v **ponedeljek, 15. 12. 2014, od 9.00 do 14.00**,

na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje, Zaloška 29, 1000 Ljubljana (velika predavalnica v 3. nadstropju).

Posvet organizirata Nacionalni inštitut za javno zdravje in Filozofska fakulteta (Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo).

Na osnovi večmesečne raziskave, ki je potekala v okviru projekta Skupaj za zdravje na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje, smo ugotovili nekaj ključnih ovir, ki jih imajo marginalizirane, »ranljive« skupine v zvezi z zdravjem in dostopom do zdravstva, ter evidentirali možne rešitve za premostitev teh ovir. Ker o ovirah in rešitvah ne želimo sklepati brez neposredno vpletenih, raziskovalcev in organizacij, ki se z marginaliziranimi skupinami ukvarjajo, med oktobrom 2014 in januarjem 2015 organiziramo cikel znanstveno-strokovnih posvetov.

V okviru tretjega posveta **»Revni in brezdomni ter njihovo zdravje«** se bomo ukvarjali z vprašanji: Kakšna je povezava med revščino in slabim zdravstvenim stanjem? Zakaj imajo revne osebe težave pri urejanju zdravstvenega zavarovanja in dostopu do zdravstvenih storitev? S katerimi ovirami se osebe brez zdravstvenega zavarovanja soočajo pri dostopu do zdravstvenega sistema? Na kakšen način bi bilo mogoče premostiti te ovire? Povabljeni bodo posamezniki iz različnih organizacij, ki delujejo na področju pomoči revnejšim prebivalcem in se soočajo z urejanjem njihovega zdravstvenega zavarovanja; zaposleni in prostovoljci, ki delujejo na področju zdravstvenih storitev za nezavarovane; strokovnjaki in raziskovalci, ki se ukvarjajo z vplivom revščine na zdravstveno stanje ter uslužbenci javnih institucij, ki urejajo področje zdravstvenega zavarovanja in javnega zdravja.

Na temo nezavarovanosti in trendov zmanjševanja dostopa do zdravstvenega sistema je v Sloveniji malo raziskav, zato je namen posveta osvetliti različne izkušnje zdravja revnih in njihovega dostopa do zdravstvenega sistema. Za dodatne informacije o posvetu se lahko obrnete na Saro Pistotnik (spistotnik@yahoo.com) ali Ivanko Huber (ivanka.huber@nijz.si).

V imenu organizacijskega odbora vas lepo pozdravljamo,

Jožica Maučec Zakotnik, dr. med. spec.

doc. dr. Uršula Lipovec Čebren

Sara Pistotnik, univ. dipl. etn. in kult. antr.

PROGRAM POSVETA

9.00–9.40 Predstavitev projekta Skupaj za zdravje

9.00–9.20 Jožica Maučec Zakotnik, dr. med. spec. (Nacionalni inštitut za javno zdravje): *Zmanjševanje neenakosti v zdravju in vključevanje ranljivih skupin v preventivne programe – projekt Skupaj za zdravje*

9.20–9.40 doc. dr. Uršula Lipovec Čebren (Filozofska fakulteta) in Sara Pistotnik (Inštitut za multikulturne raziskave): *Predstavitev izsledkov raziskave o zdravstvenih vidikih in dostopu do zdravstvenega zavarovanja odrinjenih oseb*

9.40–11.30 Ovire do zdravja, ovire v zdravstvu - predstavitev ovir pri dostopu do zdravstvenega zavarovanja in skrbi za zdravje odrinjenih skupin

Sodelujejo: Alenka Ugrin-Vatovec (Ambulanta s posvetovalnico za osebe brez zdravstvenega zavarovanja - Pro Bono, Ljubljana), Boštjan Cvetič (Nadškofijska Karitas Maribor), Mirjana Učakar (Civilna iniciativa izbrisanih aktivistov), Bojan Kuljanac (Kralji ulice), Simona Stegne (Društvo prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote), Suzi Kvas (Javni zavod Socio), Karmen Fras (Društvo SOS), Breda Krašna (Zveza prijateljev mladine Slovenije).

Diskusijo koordinirata: mag. Ajda Jelenc (Nacionalni inštitut za javno zdravje) in Sara Pistotnik (Inštitut za multikulturne raziskave)

11:30–12.00 Odmor

12.00–14.00 Iskanje rešitev – razprava o ukrepih za izboljšanje dostopa do zdravstvenega zavarovanja in skrbi za zdravje odrinjenih skupin

12.00–12.30 Predstavitev predlogov sistemskih ukrepov

Sodelujejo: Sara Pistotnik (Inštitut za multikulturne raziskave), Boštjan Cvetič (Nadškofijska Karitas Maribor), Alenka Ugrin-Vatovec (Ambulanta s posvetovalnico za osebe brez zdravstvenega zavarovanja Pro Bono, Ljubljana)

12:30–14.00 Diskusija o predlogih sistemskih ukrepov in zaključki posveta

Diskusijo koordinirata: Milan Krek, dr. med. spec. soc. med. (Nacionalni inštitut za javno zdravje) in doc. dr. Uršula Lipovec Čebren (Filozofska fakulteta)

O POSVETU

V okviru predefiniranega projekta Skupaj za zdravje, ki poteka na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje in se financira iz norveškega finančnega mehanizma, se raziskovalci ukvarjamo z zdravjem marginaliziranih, »ranljivih« skupin in njihovim dostopom do preventivnih zdravstvenih programov.

Na osnovi večmesečne raziskave, ki so jo izvajali javnozdravstveni strokovnjaki / raziskovalci območnih enot Nacionalnega inštituta za javno zdravje in raziskovalci Filozofske fakultete (Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo) v Ljubljani, smo ugotovili nekaj ključnih ovir, ki jih imajo te skupine v zdravstvenem sistemu, obenem pa smo evidentirali možne rešitve za premostitev teh ovir. Ker o ovirah in rešitvah ne želimo sklepati brez neposredno vpletenih, raziskovalcev in organizacij, ki se z marginaliziranimi skupinami ukvarjajo, bomo med oktobrom 2014 in januarjem 2015 organizirali cikel znanstveno-strokovnih posvetov.

V okviru tretjega posveta **»Revni in brezdomni ter njihovo zdravje«** se bomo ukvarjali z vprašanji: kakšna je povezava med revščino in slabim zdravstvenim stanjem? Zakaj imajo revne osebe težave pri urejanju zdravstvenega zavarovanja in dostopu do zdravstvenih storitev? S katerimi ovirami se osebe brez zdravstvenega zavarovanja soočajo pri dostopu do zdravstvenega sistema? Na kakšen način bi bilo mogoče premostiti te ovire? Povabljeni bodo posamezniki iz različnih organizacij, ki delujejo na področju pomoči revnejšim prebivalcem in se soočajo z urejanjem njihovega zdravstvenega zavarovanja; zaposleni in prostovoljci, ki delujejo na področju zdravstvenih storitev za nezavarovane; strokovnjaki in raziskovalci, ki se ukvarjajo z vplivom revščine na zdravstveno stanje ter uslužbenci javnih institucij, ki urejajo področje zdravstvenega zavarovanja in javnega zdravja.

Zavedati se moramo, da neenakost v zdravju najbolj prizadene ravno dele populacije, ki imajo oviran dostop tudi do drugih družbenih virov. Tvrstna neenakost zato ni pojav, ki bi ga lahko ločili od drugih dimenzij človekovega življenja, temveč ga je potrebno razumeti in raziskovati kot preplet in seštevek vrste izključevanj (ekonomskih, socialnih, kulturnih, političnih idr.). Kot je znano iz znanstvene literature, obstaja visoka stopnja povezanosti med socialno-

ekonomskimi kazalci na eni strani ter življenjskim slogom, stopnjo umrljivosti, obolevnostjo in pričakovano življenjsko dobo na drugi. Socialno in ekonomsko »ranljive« skupine prebivalcev so bistveno bolj zdravstveno ogrožene. Umirajo prej, pogosteje in bolj zgodaj zbolijo za srčno-žilnimi in psihosomatskimi boleznimi, sladkorno boleznijo in duševnimi motnjami. To še posebej velja za osebe brez dohodka, ki bi zagotavljal preživetje. Po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije brezposelnost vpliva na prezgodnjo smrt, vključno s poslabšanjem duševnega zdravja in povečanim tveganjem za samomor. Tako med mlajšimi kot med starejšimi osebami se psihične težave ob večletni nezaposlenosti poglobljajo, zato se mnogi sčasoma znajdejo v brezizhodnem krogu brezposelnosti in zdravstvenih težav, ki se kopičijo.

V družbeni ureditvi, ki stremi k odpravi univerzalnega dostopa do zdravstvenega varstva, pa so marginalizirane skupine tudi pogosto tiste, ki so prve izključene iz sistema zdravstvenega zavarovanja. Poleg vrste zdravstvenih težav imajo tako ravno socialno in ekonomsko »ranljive« skupine oviran ali onemogočen dostop do zdravstvenih storitev, do katerih mnogokrat ne morejo priti zaradi nezmožnosti plačevanja zdravstvenega zavarovanja. V Sloveniji se težave pojavljajo že pri ureditvi obveznega zdravstvenega zavarovanja (OZZ), sočasno pa se mnogi, četudi imajo urejeno OZZ, srečujejo z velikimi ovirami zaradi odsotnosti dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja (DZZ) ter zaradi vrste doplačil, ki so značilna za slovenski zdravstveni sistem. Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev pogosto ne morejo plačevati DZZ, pa tudi ne dostopati do (do)plačljivih zdravstvenih storitev oziroma (do)plačevati zdravil, ki so jim predpisana. Tako ostajajo nezavarovani, četudi so zdravstveno bolj ogroženi.

Nezavarovane osebe pa zaradi strahu pred plačevanjem zdravstvenih storitev redkeje poiščejo zdravstveno pomoč oziroma jo poiščejo šele v primerih, ko potrebujejo nujno medicinsko zdravljenje. Zato je zdravljenje teh oseb pogosto zelo okrnjeno in se začne (pre)pozno, kar lahko vodi v množstvo kombiniranih zdravstvenih težav, ki ostajajo nezdravljene. V številnih primerih gre za obolenja, ki bi bila ob pravočasni obravnavi zlahka ozdravljiva, a pri socialno izključenih posameznikih pogosto postanejo kronična in povzročijo trajne okvare. Nezavarovane osebe prav tako niso vključene v preventivne preglede, saj zaradi odsotnosti osnovnega zdravstvenega zavarovanja do njih niso upravičene. S tem pa bolezen in slabo zdravstveno stanje začne povratno vplivati na druge vidike in zmanjševati možnosti za izboljšanje družbenega položaja preko zaposlitve in drugih vrst aktivne participacije v družbi.

Zato se je nujno vprašati, na kakšen način lahko socialno in ekonomsko šibke osebe vključimo v javni zdravstveni sistem in s tem vsaj delno vplivamo na izboljšanje njihovega zdravstvenega stanja ter višanje kakovosti bivanja.

O PROJEKTU SKUPAJ ZA ZDRAVJE

Jožica Maučec Zakotnik, dr. med. spec. (Nacionalni inštitut za javno zdravje)

Zmanjševanje neenakosti v zdravju in vključevanje ranljivih skupin v preventivne programe – projekt Skupaj za zdravje

Nacionalni inštitut za javno zdravje izvaja predefinirani projekt Za boljše zdravje in zmanjševanje neenakosti v zdravju, s krajšim imenom Skupaj za zdravje, ki ga financira Kraljevina Norveška s pomočjo norveškega finančnega mehanizma. Cilj projekta, ki ga izvajamo v sodelovanju s številnimi interdisciplinarnimi strokovnjaki in institucijami na področju zdravstva in izven njega, je prenova in nadgradnja preventivnih programov za otroke, mladostnike in odrasle z vključenim vidikom zmanjševanja neenakosti v zdravju in vključevanja marginaliziranih in ranljivih skupin prebivalcev Slovenije v preventivne programe. Raziskave v okviru ocene potreb sistema, zakonodaje, uporabnikov in izvajalcev preventivnih zdravstvenih programov so pokazale, da obstajajo pri ranljivih skupinah različne vrste ovir pri zagotavljanju ustreznih preventivnih programov. Oviran dostop do zdravstva in preventivnih programov, ki ga pogojujejo različne ranljivosti in imajo za skupni imenovalec pogosto odsotnost zdravstvenega zavarovanja, zahteva sistemske rešitve na najvišji ravni. Cilj projekta je identificiranje teh sistemskih ovir in predlaganje rešitev zanje odgovornim resorjem. Pomembne ovire v dostopu do ustreznih preventivnih programov izhajajo tudi iz zdravstvenega sistema in jih karakterizira premajhna senzibiliziranost, izobraženost in usposobljenost zdravstvenega sistema in zdravstvenih delavcev za delo z ranljivimi skupinami ter pomanjkanje kulturnih kompetenc. Opolnomočenje zdravstvenega sistema za delo z ranljivimi in oblikovanje ter izvajanje integriranih medresornih intervencij na nacionalni in lokalni ravni lahko pripelje do večje vključenosti in ustrežnejše obravnave ranljivih skupin v preventivnih programih. Da to dosežemo, je tudi cilj projekta Skupaj za zdravje.

ZAPISKI
